

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.2.9>

П. В. Камінський

аспірант кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КВАЛІФІКАЦІЯ ПРИМУШУВАННЯ ДО ШЛЮБУ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті досліджено поняття кваліфікації кримінального правопорушення у вигляді примушування до шлюбу. Встановлено, що об'єктом кримінально-правової кваліфікації слід вважати вчинене особою діяння, ознаки якого (об'єктивні та суб'єктивні) мають подібність, схожість (формально співпадають) з ознаками діяння, склад якого визначений законодавцем у статті (частині статті чи її пункті) Особливої частини КК України як кримінальне правопорушення. Зазначено, що при кваліфікації примушування до шлюбу також особливо важливо розмежовувати поняття примусового шлюбу, шлюбу за домовленістю, дитячий шлюб тощо. Примушування до шлюбу становить психологічний вплив на особу, який може супроводжуватися насильством (фізичне, психологічне, сексуальне та/або економічне), що посягає на добровільність як конститутивну ознаку шлюбу та супроводжується порушенням цілого комплексу прав людини, зокрема права на освіту, особисту недоторканість, вільний вибір місця проживання тощо.

Визначено, що кримінально-правова кваліфікація примушування до шлюбу – це оцінка діяння, яке заподіяло чи могло заподіяти істотну шкоду, та характеризується рисами кримінальної протиправності, що полягає у визначенні того, чи підпадає дане діяння під статтю, частину статті 151² КК України, які фактичні обставини його вчинення, всі об'єктивні та суб'єктивні ознаки, стадія вчинення, встановлення ознак розмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень. Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення у вигляді примушування до шлюбу (згідно чинної редакції ч. 2 ст. 151² КК України) є: повторність; попередня змова групи осіб; вчинення кримінального правопорушення щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством, або щодо двох чи більше осіб. Кваліфікуючі ознаки примушування до шлюбу є засобом диференціації кримінальної відповідальності, підвищуючи межі потенційного покарання, а отже і відповідальності загалом.

Ключові слова: кримінально-правова кваліфікація, склад кримінального правопорушення, примушування, примушування до шлюбу, кваліфікуючі ознаки.

При вирішенні питання особливостей кваліфікації примушування до шлюбу доцільним насамперед є з'ясування змісту поняття кримінально-правової кваліфікації.

У науковій літературі, звичайно, підкреслюється, що термін «кваліфікація» має два основних значення: по-перше, його використовують для позначення певного процесу, діяльності уповноважених на те державних органів щодо оцінки, встановлення юридичної природи вчиненого посягання; по-друге, цим терміном

позначають результат такої діяльності, який виражається у визначенні кримінально-правової норми (норм) – вказівку статті, її частини чи пункту кримінального закону, які передбачають відповідальність за скоєне. Однак цими – основними – значеннями далеко не вичерпується поняття кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень.

Кваліфікація представляє собою «правову оцінку діяння з метою встановлення його сутності, надання відповідної юридичної оцінки

та визнання, у зв'язку з цим, необхідних подальших заходів» [1].

З точки зору В.О. Навроцького, «кримінально-правова кваліфікація – це оцінка діяння, яке заподіяло чи могло заподіяти істотну шкоду, та характеризується рисами кримінальної протиправності, що полягає у визначення того, якою статтею (частиною, пунктом статті) кримінального закону передбачене це діяння» [2].

Ю.В. Баулін під кримінально-правовою кваліфікацією розуміє «кваліфікацію тільки тих юридичних фактів, які передбачені гіпотезами норм кримінального права, і, залежно від того, який саме з юридичних фактів, що передбачені гіпотезою норми кримінального права, підлягає кваліфікації, вчений виділяє два види кримінально-правової кваліфікації: кваліфікацію кримінальних правопорушень та кваліфікацію посткримінальних юридичних фактів» [3, с. 416].

Об'єктом кримінально-правової кваліфікації слід вважати вчинене особою діяння, ознаки якого (об'єктивні та суб'єктивні) мають подібність, схожість (формально співпадають) з ознаками діяння, склад якого визначений законодавцем у статті (частині статті чи її пункті) Особливої частини КК України як кримінальне правопорушення.

При кваліфікації примушування до шлюбу також особливо важливо розмежовувати поняття примусового шлюбу, шлюбу за домовленістю, дитячий шлюб тощо. Примусовий шлюб зазвичай визначають як шлюб, в якому одна чи обидві сторони особисто не надали свою повну та вільну згоду на його укладення.

Поряд із термінами «дитячий шлюб» та «примусовий шлюб» в міжнародній практиці використовується дефініція «шлюб за домовленістю» (*arranged marriage*). На відміну від примусового шлюбу (*forced marriage*), в разі укладення шлюбу за домовленістю наречені погоджуються на шлюб, проте не обирають партнера особисто [4]. Для укладення таких шлюбів пару дочці чи сину обирають батьки залежно від касти, етнічної приналежності, релігії та соціально-економічного становища, а також відсутності дошлюбних відносин між потенційним подружжям. Шлюби за домовленістю відрізняються від примусових шлюбів тим, що обоє наречених погоджуються на те, що не вони самостійно, а їхні батьки визначають особу, із якою вони укладуть шлюб, а в примусових шлюбах відсутня повна та вільна згода одного із подружжя на шлюб. Водночас не має гарантії, що шлюб, котрий був укладений за домовленістю, не перетвориться згодом

на шлюб із примусу або, навпаки, подружжя, що уклало шлюб за домовленістю, буде мати хороші сімейні взаємини.

Дитячий чи ранній шлюб – це шлюб, в якому хоча б один із подружжя не досяг 18 років [5].

За даними ЮНІСЕФ, щороку близько 15 мільйонів дівчат в світі виходять заміж, до досягнення повноліття. Кількість дитячих шлюбів щорічно зростає, за прогнозами може досягнути 150 мільйонів осіб в 2030 році [6]. Дитячий шлюб традиційно розглядають як різновид примусового шлюбу [7].

У Швеції тема примусових шлюбів розглядається спільно з проблемою так званих «дитячих шлюбів». Пропонується введення кримінальної відповідальності за неформальні, неофіційні форми укладання шлюбу, такі, що не мають юридичної сили, але на практиці уявляє собою подружжя. Крім того, запропоновано скасувати різні форми відступів і винятків, які дають можливості для укладення дитячих шлюбів, до 18 років. Найскладнішим і спірним питанням в цих пропозиціях, з точки зору шведських науковців, є криміналізація «дитячих шлюбів», які не мають юридичної сили та які укладаються відповідно до традицій або релігійних особливостей деяких груп. До 4 років позбавлення волі каратимуть організаторів і виконавців примусових шлюбів. Батькам або опікунам, що дозволили їх дітям до 18 років вийти заміж

або одружуватися, загрожує до 2 років в'язниці або штраф. За відомостями шведського управління у справах молоді, в країні більше 70000 чоловік не можуть самі одружуватися [8].

Схожа ситуація склалася у Великобританії, де жертвою примусових шлюбів частіше за інших стають дівчата у віці 15-16 років, а також молоді люди нетрадиційної орієнтації, яких сім'ї насильно підшукують подружжя. За даними поліцейського підрозділу по боротьбі з насильницькими шлюбами, тільки за один рік було зафіксовано понад півтори тисяч подібних випадків. Але, за неофіційними даними у цій державі налічується від п'яти до восьми тисяч жертв примушування до вступу в шлюб. Більшості з них менше 21 років, деяким – менше 15 років. Нерідко постраждалими від примусу є дівчата, які виростили у сім'ях родом з Пакистану, Бангладешу та Індії [9].

Як правило, кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення розглядаються як один із засобів диференціації кримінальної відповідальності.

Так, О.К. Марін зазначив, що «основна системуюча ознака системи кваліфікуючих

ознак – функція диференціації кримінальної відповідальності. Диференціація відповідальності за допомогою кваліфікуючих ознак обумовлює їх наскрізну регламентацію в низці предметних інститутів Особливої частини. Кваліфікуючі ознаки – складний комплексний інститут кримінального права. Конкретні кваліфікуючі ознаки описані в межах статей, котрі регламентують відповідальність за окремі види злочинів в Особливій частині кримінального закону. Однак їх специфічність, відмінність від ознак основного складу та функціональна єдність (диференціація відповідальності) дають змогу виділити «сітку» цих ознак у всьому «полі» правового матеріалу. Отже, структуру окремих предметних інститутів пронизує вторинна структура інституту кваліфікуючих ознак. Так здійснюється «подвоєння» структури правового матеріалу» [10, с. 366].

Таким чином, кваліфікуючі ознаки є засобом диференціації кримінальної відповідальності та можуть використовуватися законодавцем, відколи він має намір посилити відповідальність порівняно з основним чи попереднім складом кримінального правопорушення, передбаченим в тій же статті КК України.

Використання кваліфікуючої ознаки має наслідком створення окремої кримінально-правової норми (частини статті) і відповідно визначення в законі нових (більш суворих) меж караності за діяння, вчинені за наявності цієї ознаки порівняно із тими, які передбачені за вчинення основного складу кримінального правопорушення. Тобто, іншими словами, кваліфікуючі ознаки підвищують межі потенційного покарання, а отже і відповідальності загалом.

Особливості кримінально-правової кваліфікації примушування до шлюбу, склад якого передбаченого ст. 151² КК України, можуть бути визначені лише в рамках виконання завдань кримінально-правової кваліфікації як основної форми кримінально-правових відносин. Зокрема, кваліфікація діяння, як зазначають науковці, загалом є основною в процесі застосування кримінального закону, так як застосування кримінально-правових норм зрештою зводиться до двох головних дій: кваліфікації посягання та призначення покарання.

У ході кримінально-правової кваліфікації правозастосовувач чи інший суб'єкт (якщо брати до уваги неофіційну кваліфікацію) може прийти до різних висновків щодо оцінки суспільно-небезпечних дій із точки зору їх протиправності та можливості заподіяння істотної шкоди правоохоронним об'єктам, а саме визнання їх:

злочином; посяганням, яке не містить всіх ознак кримінального правопорушення; діянням, що вчинене за обставин, що усувають його злочинність; малозначним діянням.

Відповідно, кваліфікація кримінального правопорушення є логічним продовженням кримінально-правової кваліфікації лише за умови, що результатом останньої є визнання діяння (суспільно небезпечної поведінки) кримінально-протиправним.

При кримінально-правовій кваліфікації ми встановлюємо ознаку протиправності, тобто визначаємо: чи передбачене таке діяння в КК України (визначаємо статтю, яка містить відповідну забороняючу кримінально-правову норму), а вже потім, здійснюючи кваліфікацію за певними етапами, встановлюємо відповідність ознак фактично вчиненого діяння всім ознакам кримінального правопорушення, передбачені статтею кримінального закону, що містить цю норму.

Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення у вигляді примушування до шлюбу (ч. 2 ст.151² КК України) є: повторність; попередня змова групи осіб; вчинення кримінального правопорушення щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством, або щодо двох чи більше осіб.

Так, поняття вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб визначене в ст. 28 КК України, а поняття повторності – в ст. 32 КК України.

Під особою, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством, слід розуміти особу, яка не досягла такого віку згідно із законодавством країни свого громадянства.

Примушування до шлюбу становить психологічний вплив на особу, який може супроводжуватися насильством (фізичне, психологічне, сексуальне та/або економічне), що посягає на добровільність як конститутивну ознаку шлюбу та супроводжується порушенням цілого комплексу прав людини, зокрема права на освіту, особисту недоторканість, вільний вибір місця проживання тощо. В сучасних умовах потребує перегляду класичний підхід, за яким примушування до шлюбу може стосуватись виключно осіб жіночої статі чи дівчат молодого віку та спостерігається лише в країнах, населення яких за моральними та релігійними засадами допускає укладення шлюбу з ініціативи родичів чи третіх осіб, а не виключно наречених.

Активні міграційні процеси сприяють розширенню географії держав, в яких фіксуються випадки укладення примусових шлюбів, що

свідчить про глобальний характер проблеми примушування до шлюбу. Віковий та ґендерний критерії не можуть бути основою для визначення шлюбу як примусового. Лише відсутність повної та вільної згоди на шлюб свідчить про його примусовий характер. У зв'язку з цим не кожний шлюб, зареєстрований з особою, вік якої менший 18 років, слід визначати як примусовий, адже визначальним в цьому разі має бути характер волевиявлення особи на укладення шлюбу, а не її вік.

Відповідно до Закону № 2539-VIII від 6 вересня 2018 року у новій редакції викладено ст. 149 КК України [11]. Згідно з нею, починаючи з 6 жовтня 2018 року, кримінальним правопорушенням визнаються, зокрема, торгівля людьми, вербування, передача чи одержання людини, вчинені з метою її примусового одруження чи з метою виконання звичаїв, подібних до рабства (одним з яких є звичай, згідно з яким жінку видають заміж за відсутності права відмови з її боку, – відповідно до Додаткової конвенції про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних щодо рабства), якщо способом цих діянь був примус.

Ці діяння підлягають відмежуванню від примушування особи до вступу в шлюб, передбаченого ст. 151² КК України. Таке відмежування слід робити, зокрема, за ознаками об'єктивної та суб'єктивної сторони: якщо винна людина лише свідомо примушує потерпілу особу до вступу в шлюб, то діяння кваліфікується за ст. 151² КК України; якщо ж вона вербує потерпілу особу з метою її примусового одруження чи з метою виконання звичаїв, подібних до рабства, чи передає її з такою ж метою іншій особі (іншим особам), чи одержує її з такою ж метою від іншої особи (інших осіб), то діяння слід кваліфікувати за ст. 149 КК України.

Однчасна кваліфікація діяння за обома вказаними статтями виключається, виходячи з принципу *non bis in idem* (принцип недопустимості подвійного інкримінування), закріпленого в ст. 61 Конституції України.

Щодо шлюбів, укладених до 18-річного віку, чи так званих дитячих шлюбів, то вони на міжнародному рівні вважаються порушенням прав людини, так як є усталена позиція, що неповнолітні нездатні давати поінформовану згоду. Практика укладення дитячих шлюбів є досить поширеною в африканських та окремих азійських державах, й переважно з фінансових причин чи в силу культурних традицій та релігійних звичаїв. Як правило, згоди нареченої не

питають, шлюб організовує її законний опікун (батько). Досить часто примусові шлюби супроводжуються викраденнями, попереднім зґвалтуванням нареченої.

Виникає запитання: чи є організований шлюб примусовим? Безперечно, не завжди, традиція організованих шлюбів є в багатьох культурах. Водночас організований шлюб буде примусовим у разі, якщо принаймні один із існуючого у перспективі подружжя укладає шлюб за відсутності вільної згоди.

Під «примушуванням» варто розуміти застосування (загрози застосування) фізичного насильства чи погрози його застосування до потерпілої особи чи її близької особи, чи шантаж – погрозу знищити чи пошкодити майно потерпілого, чи викрасти потерпілого, чи позбавити його волі, чи розголосити відомості про потерпілого, котрі потерпілий бажає зберегти в таємниці, чи іншим чином обмежити права, свободи, чи законні інтереси потерпілого (чи його близької особи).

Зміна у функціонуванні психічних процесів (тобто психологічний вплив) може відбуватися в результаті таких протиправних форм впливу на психіку, як погрози, систематичне фізичне насильство, цькування, насильницьке впровадження певних критичних (наприклад, релігійних) настанов насильника, позбавлення дозвілля, вільного часу з метою формування залежності, пригніченого стану, патологічного стану підкорення тощо. Усі ці форми протиправного психологічного впливу є характерними для сімейного (домашнього) насильства.

При визначенні співвідношення понять «примушування» та «насильство», дотримуємося позиції, що примушування – це психічне насильство.

Звісно, не будь-яке насильство впливає на свободу волі, не будь-яке насильство спрямовується на зміну поведінки особи. Аналогічної позиції дотримується Р.Ш. Бабанли, який, досліджуючи співвідношення понять «погроза» (різновид психічного насильства) та «примус», узагальнює, що «за критерієм наявності вимоги погрози поділяються на такі, що поєднані із вимогою вчинити певні дії або утриматись від їх вчинення, та погрози, що із вказаними вимогами не поєднані, тобто погрози, висловлені виключно з метою залякування, а не з метою зміни поведінки особи» [12, с. 89].

Варто погодитися з Н.М. Ярмиш, яка, дослідивши проблему примушування, робить, на нашу думку, цілком правильні висновки: «1) примушення – це вплив на психіку особи,

тому словосполучення «психічне примушення» с тавтологією; 2) примушення може здійснюватися або лише через залякування (погрози), або в поєднанні з фізичним насильством» [13, с. 11].

Під примусом розуміється цілеспрямований вплив, що здійснюється в інтересах однієї особи шляхом придушення волі іншого для того, щоб змусити його діяти (не діяти) певним чином. Примус передбачає існування двох суб'єктів, один з яких виконує активну роль (примушує), а інший – пасивну (піддається примусу), що відображає як об'єктивні, так і суб'єктивні зв'язки, що існують між ними: з об'єктивної сторони примус являє собою зовнішній вплив на примушуємо, а з суб'єктивної – завжди спрямована на досягнення певної, заздалегідь відомої мети [14].

Під спонуканням до переміщення на територію іншої держави варто розуміти заманювання особи за кордон за допомогою вигаданої причини (наприклад, відвідування хворого родича) чи в інший спосіб. Криміналізація цієї форми діяння пов'язана з тим, що деяких жертв примусового шлюбу спочатку вивозять до іншої країни, де їх примушують одружитися з громадянином цієї країни.

Окремі форми примушування підлягають додатковій кваліфікації за іншими статтями КК України. Кримінальне правопорушення в перших чотирьох формах вважається закінченим із моменту застосування фізичної чи психічної сили, а в п'ятій формі – із моменту вчинення дій, які характеризують зазначене спонукання (шлюб не обов'язково має бути укладений).

Суб'єкт кримінального правопорушення, як було встановлено попередньо, загальний. Зазвичай ним є особа, котра має сімейну владу над потерпілою особою (батько, дід, мати). А якщо брати цю ситуацію до уваги із суб'єктивної сторони, то кримінальне правопорушення може бути вчинене лише умисно. При цьому мотив і мета вчинюваних дій на кваліфікацію не впливають, однак мають бути враховані судом при призначенні покарання.

Активно реформуючи кримінально-правове поле у сфері охорони особистих прав людини на вільний вступ чи перебування в шлюбі, доцільність та актуальність ще має бути доведена часом, законодавець залишив поза своєю увагою більш важливий аспект реформування сімейного законодавства. Так, сьогодні в чинному законодавстві залишаються радянські архаїзми у вигляді судового способу припинення (розірвання) шлюбу в разі відсутності згоди одного із подружжя чи наявності неповнолітніх дітей.

При цьому зазначені обставини змушують особу проти її волі тривалий час перебувати в шлюбних відносинах до вступу рішення суду в законну силу, а суди завантажені формальними справами. Викликає подив наявність в сучасному законодавстві положень, що надають суду право на збільшення строку розгляду справи про розлучення шляхом надання місячного терміну на примирення. При цьому альтернатив судовому рішенню про розірвання шлюбу немає, тобто суд зобов'язаний та може винести лише одне рішення – розірвати шлюб.

При вирішенні питання про наявність в діях суб'єкта кримінального правопорушення, склад якого передбачений в диспозиції ст. 151² КК України, такої кваліфікуючої ознаки як повторність, можна виділити кількісні ознаки.

Кількісна ознака – вчинення особою (групою осіб) двох чи більше самостійних одиничних кримінальних правопорушень. Така позиція відповідає положенням ст. 32 КК України, а також знайшла своє відображення в п. 3 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність й рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 04 червня 2010 року № 7 [15].

Із системного аналізу приписів ст. 151² КК України випливає, що так як простий вид кримінального правопорушення, склад якого передбачений в диспозиції ч. 1 ст. 151² КК України, може бути вчинений шляхом виконання однієї з альтернативних дій, також передбачена відповідальність «за ті самі дії, вчинені повторно», то вчинення будь-якої із них знов (ще раз) дає підставу кваліфікувати кримінальне правопорушення за ознакою повторності, тобто за ч. 2 ст. 151² КК України. При цьому попереднє та наступне кримінальне правопорушення може бути вчинене різними діями – не обов'язково однаковими діями, а будь-якими з тих, що вказані в диспозиції ч. 1 ст. 151² КК України, що містить основний вид кримінального правопорушення.

Є всі підстави стверджувати, що повторність як кваліфікуючу ознаку примушування до укладення шлюбу можуть утворювати найрізноманітніші поєднання одиничних кримінальних правопорушень: як простих, так й ускладнених.

Кількісна ознака, – змістом якої є певні особливості самих кримінально караних діянь, що утворюють повторність. Враховуючи специфіку конструювання ст. 151² КК України доходимо висновку, що кваліфікуюча ознака «ті самі дії, вчи-

нені повторно» в межах статті має відношення до всіх дій, що передбачені в диспозиції ч. 1 ст. 152 КК України, тобто охоплює собою повторність тотожних діянь, передбачених тією самою статтею Особливої частини КК України. Повторність однорідних кримінальних правопорушень нормами ст. 151² КК України не передбачена.

Отже, кваліфікація примушування до шлюбу має охоплювати всі необхідні етапи кримінально-правової кваліфікації та своїм результатом встановлювати підсумок, завершення, висновок про правову оцінку скоєного кримінально караного діяння, склад якого передбачено ст. 151² КК України.

Список використаних джерел:

1. Экономическая преступность в Украине. Курс лекций. Предисловие Мартина Финке (университет г. Пассау, ФРГ). 1997. 572 с.
2. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
3. Баулін Ю. В. Проблеми застосування кримінально-правових норм органами досудового слідства. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Т. 5 : Кримінально-правові науки: Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2008.
4. Сімейне право України : підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
5. United Nations Human Rights Council. Child, early and forced marriage, including in humanitarian settings. URL: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/ChildMarriage.aspx>
6. Plan International organization. 150 million girls are at risk of child marriage by 2030: time to act now. URL: <https://plan-international.org/news/2019-01-10-150-million-girls-are-risk-child-marriage-2030-time-act-now>
7. Брак по принуждению – горькая реальность. URL: <https://www.dw.com/ru>
8. Швеция запретит ранние браки. URL: <https://www.euromag.ru/articles/shvecijazapreit-rannie-braki/>
9. В Великобритании введут наказание за принуждение к вступлению в брак против собственной воли. URL: <https://old.46tv.ru/line/world/005769/?do=cat&category=line/world/005769/>
10. Марін О. К. Окремі теоретичні основи аналізу системи ознак, що кваліфікують злочин. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матер. XII регіон. наук.-практ. конф., 9–10 лютого 2006 р. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2006. С. 366–369.
11. Закон України «Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 41. Ст. 321.
12. Бабанли Р. Ш. Погроза вбивством: значення та місце в системі кримінального права України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2010. 193 с.
13. Ярмиш Н. М. Примушення як чинник, що впливає на кримінальну відповідальність. *Весы Фемиды*. 2000. № 1(13). С. 7–12.
14. Куманяева Е. А. Принуждение в уголовном праве России : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва, 2012. 27 с.
15. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність й рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 04 червня 2010 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10#Text>

Kaminsky P. V. Qualification of forced marriage: theoretical and practical aspects

The article examines the concept of the qualification of a criminal offense in the form of coercion into marriage. It is established that the object of criminal legal qualification should be considered an act committed by a person, the signs of which (objective and subjective) have similarity, similarity (formally coincide) with the signs of the act, the composition of which is defined by the legislator in the article (part of the article or its points) of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine as a criminal offense. It is noted that when qualifying forced marriage, it is also particularly important to distinguish between the concepts of forced marriage, arranged marriage, child marriage, etc. Forced marriage is a psychological influence on a person, which may be accompanied by violence (physical, psychological, sexual and/or economic), which encroaches on voluntariness as a constitutive feature of marriage and is accompanied by a violation of a whole set of human rights, in particular the right to education, personal integrity, free choosing a place of residence, etc.

It was determined that the criminal legal qualification of coercion into marriage is an assessment of an act that caused or could cause significant harm, and is characterized by the features of a criminal illegality, which consists in determining whether this act falls under article, part of article 151² of the Criminal Code of Ukraine, which actual the circumstances of its commission, all objective and subjective signs, stage of commission, establishment of signs of separation from related criminal offenses. Qualifying signs of a criminal offense in the form of coercion into marriage (according to

the current version of Part 2 of Article 151² of the Criminal Code of Ukraine) are: repetition; prior conspiracy of a group of persons; committing a criminal offense against a person who has not reached marriageable age according to the law, or against two or more persons. Qualifying signs of coercion into marriage are a means of differentiating criminal responsibility, increasing the limits of potential punishment, and therefore responsibility in general.

Key words: *criminal-legal qualification, composition of a criminal offence, coercion, coercion into marriage, qualifying features.*